

УДК 336.71

Гладинець Н.Ю.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та фінансів
Мукачівського державного університету*

КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано стан кредитно-інвестиційної діяльності банків. Досліджено чинники, які стримують кредитно-інвестиційну активність. Визначено можливості підвищення інвестиційної активності банківських інститутів України. Окреслено заходи, які дозволять розширити масштаби кредитно-інвестиційної діяльності банків.

Ключові слова: кредитно-інвестиційна діяльність банків, банківські інвестиції, інвестиційна активність банків, інвестиційний потенціал, кредитно-інвестиційний портфель.

Гладинец Н.Ю. КРЕДИТНО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ УКРАИНЫ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

В статье проанализировано состояние кредитно-инвестиционной деятельности банков. Исследованы факторы, которые сдерживают кредитно-инвестиционную активность. Определены возможности повышения инвестиционной активности банковских институтов Украины. Определены меры, которые позволят расширить масштабы кредитно-инвестиционной деятельности банков.

Ключевые слова: кредитно-инвестиционная деятельность банков, банковские инвестиции, инвестиционная активность банков, инвестиционный потенциал, кредитно-инвестиционный портфель.

Hladynets N.Y. LOAN AND INVESTMENT ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS UKRAINE: STATUS AND PROSPECTS

State of credit and investment banking activities are analyzed in the paper. Factors that constrain credit and investment activity are investigated. Opportunities to increase investment activity of banking institutions of Ukraine are determined. Outlined measures that will expand the credit and investment banking activities are outlined.

Keywords: credit and investment banking activities, investment banking activity, investment potential, loan and investment portfolio.

Постановка проблеми. Інтеграція України у світову економічну спільноту зумовлює необхідність підвищення конкурентоспроможності національної економіки, що передусім потребує активізації інвестиційних процесів. Однак обмежені фінансові можливості держави, недостатність власних коштів вітчизняних підприємств та низькі обсяги надходження іноземних інвестицій змушують вдаватися до пошуку додаткових шляхів і методів акумулювання фінансових ресурсів. Означене потребує залучення нових учасників інвестиційного процесу, здатних забезпечити значні інвестиційні вливання та наповнити канали фінансового ринку вільними кредитно-інвестиційними ресурсами. Ключову роль в інвестиційному процесі повинні відігравати комерційні банки, адже, будучи найвагомішими фінансовими посередниками на грошово-кредитному ринку, вони володіють значними фінансовими ресурсами, а відтак, спроможні спрямувати їх у формі інвестицій на користь економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розв'язання кредитно-інвестиційних проблем української економіки та ролі комерційних банків у цьому процесі присвячена чимала кількість наукових праць. Заслужують на увагу результати досліджень у сфері інвестиційної діяльності банків вітчизняних науковців Г.І. Башнянина, А.С. Гальчинського, О.В. Дзюбюка, А.І. Загороднього, М.І. Крупки, І.О. Лютото, І.Р. Михасюка, А.М. Мороза, А.А. Пересади, Л.О. Примосткої, М.І. Савлука, В.Г. Федоренка, В.Я. Шевчука та інших. У їх працях закладене вагоме теоретичне, методичне та прикладне підґрунтя для дослідження проблем здійснення кредитно-інвестиційної діяльності комерційних банків України. Проте сучасна ситуація в українській економіці диктує необхідність активізації кредитно-інвестиційної діяльності та пошуку нових шляхів і способів залучення комерційних банків до цього процесу.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану та виявлення особливостей функціонування банків на кредитно-інвестиційному ринку, а також визначення шляхів активізації банківської діяльності у сфері інвестиційного кредитування.

Результати дослідження. Комерційні банки відіграють важливу роль у фінансовій системі країни. Володіючи значною частиною акумульованих коштів, вони перерозподіляють їх за термінами, призначенням, валютою, клієнтами і спрямовують у ті галузі економіки, де є додаткова потреба у грошових вливаннях у вигляді кредитів чи інвестицій. Саме це і визначає ефективність діяльності банків на макро-економічному рівні, тоді як на мікрорівні кредитно-інвестиційні операції слугують джерелом отримання додаткових доходів банківською становою, а також дозволяють приймати участь у формуванні статутного капіталу підприємств чи утворювати міжбанківські об'єднання за участю промислового капіталу.

Важливість банківського сектора у кредитно-інвестиційному процесі країни в цілому та формуванні ресурсної бази підприємств зокрема зумовлена відносною простотою залучення та доступністю фінансових ресурсів комерційних банків, що підтверджують дані рисунка 1.

Аналізуючи наведені на рисунку 1 дані, можна констатувати вагому роль банківських установ у процесі фінансового стимулювання розвитку підприємств, свідченням чого є переважання банківських кредитів та інших позик, порівняно з іншими формами залучення коштів, у капітальних інвестиційних надходженнях підприємств. Так, за абсолютною величиною банківські кредити та інші позики займають друге місце порівняно з обсягами власних коштів підприємств та організацій, а отже, у процесі відтворення української економіки банківська система забезпечує вагомий обсяг кредитно-інвестиційних ресурсів.

Динаміка обсягів капітальних інвестицій засвідчує, що у посткризовий період спостерігалось відновлення та поступове зростання обсягів кредитування з одночасним збільшенням частки коштів банківських установ у структурі інвестиційних надходжень (рис. 2).

Дані рисунка 2 засвідчують коливання частки інвестиційних надходжень до капіталу підприємств за рахунок банківських кредитів на рівні 12-17% впродовж 2010–2013 рр. зі зменшенням протягом кризового періоду 2009–2010 рр. та поступовим нарощенням упродовж наступних років, що підтверджує попередньо виявлені тенденції.

Разом з тим обсяги інвестиційного кредитування економіки залишаються доволі низькими, що потребує пошуку додаткових джерел фінансування та дослідження механізму участі банків у фінансовому забезпеченні господарюючих суб'єктів.

Сучасний стан вітчизняного банківського ринку кредитно-інвестиційних ресурсів характеризується динамічним розвитком, про що свідчать дані Асоціації українських банків. Так, у період 2007–2013 рр. спостерігалась тенденція до нарощення обсягів кредитно-інвестиційного портфеля банків України з досягненням найбільших значень

на початок 2009 р. (рис. 3). Проте світова фінансова криза внесла свої корективи у діяльність вітчизняних банків, що, відповідно, позначилося на зростанні кредитно-інвестиційної активності банківських установ упродовж 2009–2012 рр.

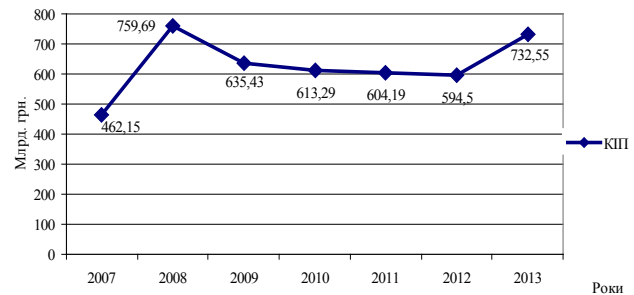

Рис. 3. Динаміка кредитно-інвестиційного портфеля комерційних банків України протягом 2007–2013 рр.

Джерело: побудовано за даними [2]

Як стверджують аналітики Національного рейтингового агентства «Рюрік», певною мірою активізації нарощення клієнтського кредитного портфеля у 2013 р. сприяло значне залучення строкового ресурсу (переважно від населення) та зниження вартості гривневого ресурсу за банківськими вкладками, що у свою чергу призвело до зниження відсоткових ставок за кредитами [3].

Динаміка показників кредитно-інвестиційної діяльності комерційних банків України дає підстави припустити, що інвестиційний потенціал вітчизняної банківської системи здатний задовольнити потреби реального сектора економіки. Однак значною перешкодою на шляху активізації банківської діяльності в інвестиційному процесі є низька капіталізація банківської системи, а також існування значної кількості дрібних банків, які неспроможні забезпечити потреби вітчизняної економіки у інвестиційних ресурсах. Деконцентрація кредитних ресурсів банківського сектора унеможливило реалізацію довгострокових інвестиційних проектів, що потребують значних інвестиційних вливань.

Ще однією перешкодою, яка стримує банківську інвестиційну активність, є відсутність достатнього обсягу ресурсів, залучених на довгостроковій основі. Специфіка банківської інвестиційної діяльності, на відміну від корпоративного інвестування, значною мірою зумовлюється характером і обсягом сформованої ресурсної бази. В якості джерел інвестиційних ресурсів банки можуть використовувати власний капітал і грошові кошти, залучені на довгостроковій основі. Разом з тим нестабільне політичне середовище, низькі темпи розвитку економіки, зменшення обсягів виплат на користь населення, оподаткування доходів по депозитах, девальваційні очікування не дають банкам можливості залучити значні обсяги довгострокових коштів. Тому більшість банків не мають у своєму розпорядженні достатньої власної ресурсної бази для великих і надійних позичкових операцій інвестиційного характеру.

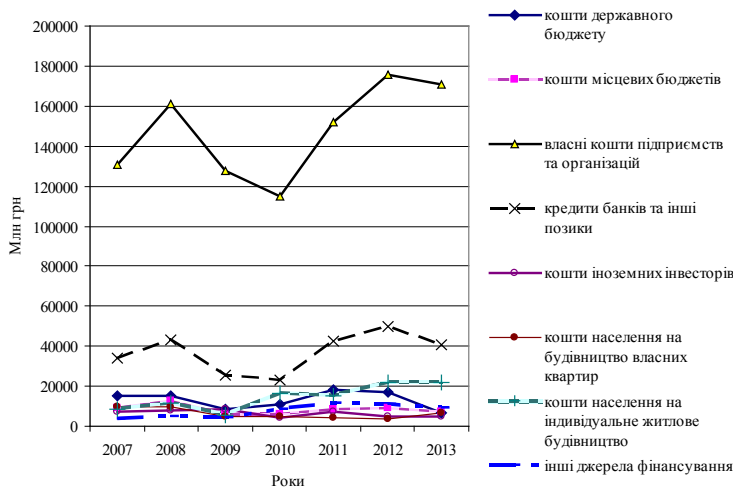

Рис. 1. Динаміка обсягів капітальних інвестицій підприємств України протягом 2007–2013 рр.

Джерело: побудовано за даними [1]

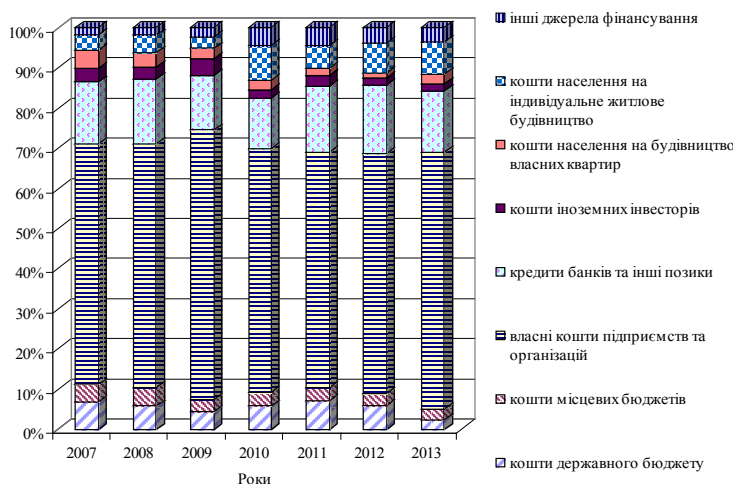

Рис. 2. Структура капітальних інвестицій підприємств України протягом 2007–2013 рр.

Джерело: побудовано за даними [1]

Специфіка роботи комерційних банків як фінансових посередників полягає в тому, що вони працюють переважно з «чужими» грошима, тому саме залучені банком кошти визначають подальші можливості їх інвестувати. Такий перерозподіл дає змогу зосередити капітал у пріоритетних галузях економіки та спрямувати кошти саме на розвиток найбільш значущих галузей, проектів, програм.

Для повноти дослідження взаємодії комерційних банків та реального сектора економіки у процесах інвестиційного кредитування простежимо за особливостями формування кредитно-інвестиційного портфеля банків. Дані рисунка 4 свідчать, що у структурі кредитно-інвестиційного портфеля банків України переважають саме кредити, надані фізичним та юридичним особам (у тому числі й інвестиційного характеру), що є традиційним для банківської діяльності. Разом з тим упродовж аналізованого періоду зростає питома вага інвестицій у цінні папери, що може бути свідченням як збільшення обсягів інвестицій у цінні папери юридичних осіб, так і політики банків щодо управління ризиками діяльності шляхом купівлі цінних паперів, емітованих державою.

Спостерігається також зниження частки довгострокового кредитування, що є свідченням невпевне-

ності вітчизняної банківської системи у ступені своєї захищеності від майбутніх ризиків (у т.ч. макроекономічних та політичних) [3]. Разом з тим попит на довгострокові інвестиційні кредити знижується через високі відсоткові ставки, які стримують розвиток довгострокового кредитування.

Наведені на рисунку 5 дані дозволяють стверджувати, що питома вага кредитів інвестиційного характеру у структурі кредитного портфеля комерційних банків України займає досить незначну позицію порівняно з обсягами коштів, які надаються з метою фінансування поточної діяльності. Зокрема, реальні інвестиції, представлені кредитами на придбання, будівництво і реконструкцію нерухомості, становлять лише 1,2% загального обсягу наданих позик. Хоча частка інших інвестиційних кредитів і є дещо вищою, однак її рівень у 13,5% недостатній для належного забезпечення розвитку реального сектора економіки.

Комерційні банки, як правило, віддають перевагу кредитним операціям порівняно з інвестиційними, що обумовлено більш стабільними прибутками та меншим рівнем ризику, ніж при інвестуванні коштів у цінні папери. Так, кредитний портфель представлений в основному коротко- та середньостроковими кредитами на фінансування поточної діяльності. При цьому, як прогнозують аналітики Національного рейтингового агентства «Рюрік», зважаючи на повільне зростання економіки, попит на довгострокове (у т.ч. інвестиційне) кредитування і надалі буде знижуватися [3].

Результати проведеного дослідження свідчать про наявність низки проблем, що перешкоджають активізації інвестиційного банківського кредитування. Означене зумовлює необхідність розробки системи дієвих стимулів щодо розширення масштабів кредитно-інвестиційної діяльності банків та їх співпраці з виробничим сектором економіки України. Зокрема, з метою розкриття наявного потенціалу банків у сфері інвестиційного кредитування О.М. Колодізев та Н.М. Власенко вважають за доцільне впровадження низки заходів за такими напрямками [4, с. 346]:

- розробка моделі оцінки ризиків інвестиційного кредитування, яка дозволить оптимізувати співвідношення «ціна-ризик» при встановленні ставки відсотка банками на даний вид послуг;
- удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, що забезпечить формування стійкого механізму співпраці банків і підприємств реального сектора у процесі надання інвестицій;
- обмеження обсягів фінансування дефіциту Зведеного бюджету за рахунок коштів від реалізації операцій з продажу облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, що сприятиме реструктуризації портфеля цінних паперів банківських установ на користь інвестицій у цінні папери підприємств;
- реалізація державної програми підтримки національних інвесторів;
- розробка заходів зі стимулювання вкладення заощаджень суб'єктів економіки до інвестиційних проектів – для інституційних інвесторів, а також довгострокових депозитів – для фізичних осіб, що дозволить сформувати необхідну ресурсну базу кредитно-інвестиційної діяльності;
- впровадження державної підтримки фінансової стійкості підприємств, які реалізують інвестиційні проекти, що сприятиме зниженню рівня ризиків інвестиційних кредитів комерційних банків та, відповідно, відсоткової ставки за ними, що забезпечить зростання їх обсягу.

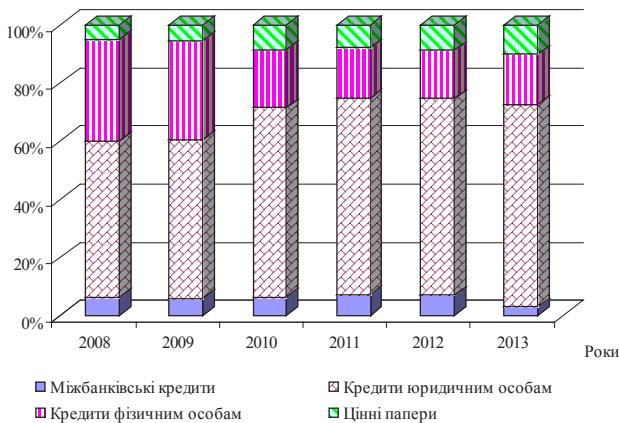

Рис. 4. Структура кредитно-інвестиційного портфеля комерційних банків України протягом 2008–2013 рр.

Джерело: побудовано за даними [2]

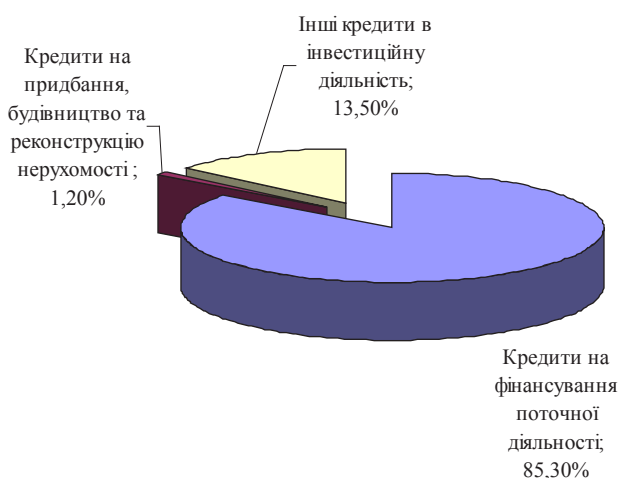

Рис. 5. Структура наданих кредитів комерційними банками України за цільовим спрямуванням станом на 01.01.2014 р.

Джерело: побудовано за даними [3]

Погоджуємося з думкою Я.С. Приходька про те, що для активізації кредитно-інвестиційної діяльності потрібен комплекс заходів на рівні держави, спрямованих як на стимулювання платоспроможного попиту на кредит, так і пропозиції кредитних ресурсів банківськими установами [5].

Висновки. Отже, проведений аналіз сучасного стану інвестиційного банківського кредитування дає підстави для формулювання узагальнюючих висновків, а саме:

- кредитно-інвестиційна діяльність займає вагомий частку у активних операціях комерційних банків, які, вирішуючи дилему «прибуток-ризик», можуть надавати перевагу кредитним чи інвестиційним операціям;

- рівень кредитно-інвестиційної активності банківського сектора залежить від впливу політичних, макро- та мікроекономічних чинників, які постійно змінюються в соціально-економічній системі України та впливають на поведінку як комерційних банків, так і інших економічних суб'єктів;

- обсяги кредитно-інвестиційної діяльності банківського сектору зумовлюються характером і обсягом сформованої ресурсної бази та залежать від можливостей банків забезпечити достатній рівень грошових ресурсів, залучених на довгостроковій основі;

- спостерігається зниження попиту серед економічних суб'єктів на довгострокові інвестиційні кредити через нестабільне політичне середовище, низькі

темпи розвитку економіки, девальваційні очікування, високі відсоткові ставки;

- відсутність дієвих стимулів банківського інвестиційного кредитування державою.

Сталий розвиток та ефективне функціонування економіки України можливе лише за умов залучення достатніх обсягів кредитно-інвестиційних вкладень. Тому подальші дослідження потрібно спрямувати на пошук дієвих заходів стимулювання кредитно-інвестиційної діяльності комерційних банків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за період 2007–2013 рр. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.
2. Показники діяльності банків України за період 2007–2013 рр. [Електронний ресурс] / Асоціація українських банків. – Режим доступу : http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=8005&Itemid=69. – Назва з екрана.
3. Аналітичний огляд банківської системи України за 2013 рік [Електронний ресурс] / Національне рейтингове агентство «Рюрік». – Режим доступу : http://www.rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2013_review.pdf.
4. Колодізов О.М. Кредитно-інвестиційна діяльність банків України: сучасний стан і перспективи розвитку / О.М. Колодізов, Н.М. Власенко // Бізнес-інформ. – 2013. – № 11. – С. 342-347.
5. Приходько Я.С. Вплив кредитної діяльності на економіку України [Електронний ресурс] / Я.С. Приходько. – Режим доступу : http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/3276/1/Prykhodko_Vplyv_kredytnoi_dialnosti.pdf.

УДК 336.025

Сідельникова Л.П.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри податкової та бюджетної політики
Херсонського національного технічного університету*

ФІСКАЛЬНА КОМПОНЕНТА МИТНОГО ПОСТАУДИТУ

Визначено категоріальну сутність поняття «митний постаудит». Висвітлені існуючі дисбаланси в оподаткуванні експортно-імпортних операцій в Україні. Розраховано втрати державного бюджету від тіньових схем у сфері зовнішньоекономічної діяльності та фискальні ефекти митного постаудиту.

Ключові слова: податкові надходження, бюджетні ресурси, втрати бюджету, митний постаудит, документальні перевірки.

Сідельникова Л.П. ФИСКАЛЬНАЯ КОМПОНЕНТА ТАМОЖЕННОГО ПОСТАУДИТА

Определена категориальная сущность понятия «таможенный постаудит». Освещены существующие дисбалансы в налогообложении экспортно-импортных операций в Украине. Рассчитаны потери государственного бюджета от теневых схем в сфере внешнеэкономической деятельности и фискальные эффекты таможенного постаудита.

Ключевые слова: налоговые поступления, бюджетные ресурсы, потери бюджета, таможенный постаудит, документальные проверки.

Sidelnikova L.P. FISCAL COMPONENT OF POST-CLEARANCE AUDIT

Categorical essence of the concept of «post-clearance audit» is defined. Existent imbalances in the taxation of export-import operations in Ukraine are exposed. The losses of the state budget from shadow schemes in the field of foreign trade and fiscal effects of the post-clearance audit are calculated.

Keywords: tax revenues, budgetary resources, budget losses, post-clearance audit, documentary checks.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічних трансформацій одним із найважливіших завдань державного управління є забезпечення фінансування суспільних видатків бюджетними ресурсами, обмеженість яких є основною причиною дисбалансів системи державних фінансів в умовах падіння

темнів економічного зростання і збільшення обсягів споживання. Інституційні перетворення вітчизняної соціально-економічної системи вимагають підвищення ефективності формування ресурсів бюджету без істотного зниження рівня оподаткування та необґрунтованого збільшення позикового забезпечення